

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В ЄВРОПІ

Нестеренко О.М.

викладач кафедри публічного управління, адміністрування та права,
Таврійський державний агротехнологічний університет

Європа – поняття неоднорідне. Адже вона розділена на католиків і протестантів, мешканців півдня і півночі, аристократів і звичайних громадян, але вона все-таки зберегла своє обличчя – між її жителями є певний зв'язок, так би мовити, сімейна подібність, що об'єднує їх в одне ціле, яке відбилося у ментальності та впливає на процес правового виховання. Найголовнішим тут є те, що Римська імперія залишила Європі повагу до правил і законів.

У Всесвітній декларації прав людини проголошено: права особистості мають пріоритет перед правами держави. Це і є найбільш значущий компонент «європейськості» [2, с. 151]

Правове виховання в умовах демократичного ладу Європи здійснюється під впливом інститутів громадянського суспільства. До них належать: добровільні громадські об'єднання (економічні, культурно-мистецькі, освітні, наукові, захисту прав громадян, благодійні та ін.); громадські рухи і політичні партії; незалежні засоби масової інформації, що обслуговують громадські потреби та інтереси, формують і оприлюднюють громадську думку; громадська думка як соціальний інститут; вибори та референдуми як засіб громадського волевиявлення і захисту інтересів; залежні від громадськості елементи судової і правоохоронної систем (суди присяжних тощо); на Заході є тенденція зараховувати до інститутів громадянського суспільства також розподільчо-регулятивні інститути сучасної держави загального добробуту [1, с. 68]. Інститути громадянського суспільства «тим чи іншим чином сприяють формуванню правосвідомості автономного індивіда як громадянина, його позитивного ставлення до права і правової дійсності, який здатний самостійно брати участь у суспільних справах і нести відповідальність за свої вчинки» [7, с. 7].

Аналіз наукової літератури свідчить, що для європейського простору правове виховання громадян є частиною громадянського виховання, якому приділяється центральне місце у внутрішній політиці цих країн. Адже при відсутності свідомих зобов'язань по відношенню до фундаментальних цінностей та принципів демократії з боку громадян, держава не може розраховувати на успіх у розвитку вільної демократичної держави.

Традиційно громадянськість розглядається як почуття і стан належності до країн, в якій народилася, виховується, живе людина. Вона включає також знання основних законів країни, розуміння їх ролі в розвитку суспільства й обов'язку їх дотримання. Виховання громадянськості означає прищеплювання людині із самого раннього віку інтересу до історії своєї країни, її життя, до її народу, воно спрямовано на усвідомлення людиною себе членом відповідного громадянського суспільства. Стрижнем громадянського виховання є патріотизм. Організація освоєння культури своєї країни в загальному контексті світової культури, розуміння й повага народних традицій і звичаїв наповнюють конкретним патріотичним змістом виховання громадянськості в освітньому процесі. Таким чином, важливо відзначити, що виховання громадянськості безпосередньо пов'язано з формуванням національної політичної та правової культури.

Якщо зближення правових систем європейських країн в цілому проходить порівняно успішно, то відносини між народами цих країн залишаються складними. Головними проблемами залишаються расизм та сепаратизм, які створюють великі перепони для інтеграційних процесів. Тому важливе значення в останній час набуває так зване «європейське виховання», яке повинно сприяти духовному зближенню європейських народів [3, с. 74].

Відтак, одним з пріоритетних напрямків в Європі стала освіта, яка спрямована на виховання саме демократичної громадянськості. На думку Девіда Керра, керівника одного із довгострокових проектів Національного фонду досліджень освіти (Великобританія), підвищений інтерес до громадянської освіти в Європі у сучасних умовах обумовлений такими різними факторами, як

дефіцит демократії, падіння соціалістичних режимів, зростання екстремізму, протиріччя між мультикультурністю та безпечністю, економічний спад та наростаюча швидкість міграції людей, розширення Євросоюзу, а також революція засобів зв'язку та створення соціальних мереж [5, с. 13].

Карлхайнц Дьюер (Dr. Karlheinz Duerr), в свою чергу, в якості причин активної популяризації та зростаючої популярності громадянської освіти виділяє процеси європеїзації та глобалізації, розчинення національних держав, перехід до інформаційного суспільства, швидкі технологічні (в тому числі медійні) і глибокі соціальні зміни, криза ринку праці, посилення політичних взаємозалежностей [6].

Громадянська освіта в більшості європейських країнах розглядається у тісному зв'язку з демократичними процесами. Виховання демократичній громадянськості (Education for democratic citizenship) – це різні форми навчання (проведення тренінгів, розповсюдження інформації, організація практичної діяльності), які мають за мету – сформувати у населення лояльне ставлення до різноманітності ціннісних пріоритетів в суспільстві, соціальну відповідальність і активну громадянську позицію, розуміння своїх демократичних прав, вміння реалізовувати і захищати їх.

В якості відправного пункту для створення наукової думки про концепцію громадянського виховання в Європі можна вважати 1997 р., в якому Рада Європи започаткувала проект «Освіта, яка спрямована на виховання демократичної громадянськості». Англійський уряд створив консультативну групу з питань освіти в межах громадянськості, рекомендації якої спрямовані на інтеграцію громадянської освіти в систему середньої освіти в якості окремого предмета.

Про важливість вказаного напрямку правового виховання свідчить той факт, що 2005 р. був оголошений роком громадянськості в освіті Європи. Цей рік запам'ятався створенням виробничих звітів, статей, книг, розробок по просуванню концепції даного підходу. С того часу на сторінці, яка присвячена проекту «Освіта, яка спрямована на виховання демократичної громадянськості» на веб-сайті Ради Європи, можна прочитати наступний вираз: «Виховання

демократичній громадянськості і правам людини (фран. EDC/HRE) є в сукупності практиками і освітніми заходами, які спрямовані на покращення підготовки молодих людей та дорослих для активної участі в демократичному житті і здійснення своїх прав і обов'язків в суспільстві» [4, с. 216]

Показником розуміння важливості проблеми є здійснення на початку XXI ст. Радою Європи широкомасштабної програми по навчанню демократичній громадянськості та правам людини (Education for Democratic Citizenship and Human Rights). Керівними органами Ради Європи приймається ряд документів, в числі яких найбільш значимі: Рекомендація по формуванню персональної відповідальності (№1401, 1999 р.), Рекомендації «Європа 2000 – молодіжна участь: роль молодих осіб як громадян» (№ 59, 1999 р.), Резолюція по освіті в школах для дорослих (№1193, 1999 р.), Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи по вихованню демократичній громадянськості (№ 12, 2002 р.), Декларації європейських міністрів освіти з інтелектуальної освіти в новому європейському контексті (2003 р.), Рекомендації з просування культури демократії та прав людини через освіту вчителів (№1849, 2008 р.) та ін. [8, с. 41].

Як одна з основоположних цінностей навчання громадянськості європейськими авторами розглядається категорія прав людини.

Таким чином, можна констатувати, що в країнах як Західної, так і Східної Європи правове виховання є невід'ємною частиною громадянського виховання, для розповсюдження і підтримання якого застосовується дуже багато зусиль. З формуванням саме демократичної громадянськості пов'язується подальший стійкий демократичний розвиток держави. Основний акцент країни Європи для формування високого рівня громадянськості роблять саме на громадянську освіту, яка міцно закріпилась в державних програмах початкової, середньої і вищої освіти, що в свою чергу постійно модернізується з урахуванням вимог сучасності.

Література:

1. Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні: монографія/ А.Ф. Колодій. Львів: Червона Калина, 2002. 272 с., с. 68-69;
2. Верланов С. О. Економічні і соціальні права людини: європейські стандарти та їх впровадження в юридичну практику України (загальнотеоретичне дослідження)/ Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України/ редкол.: П.М. Рабінович (голов. ред.) та ін.; С. О. Верланов. – Серія І. Дослідження та реферати. Львів: Край, 2009. Вип. 19. 196 с.;
3. Вульфсон Б.Л. Проблемі «європейського виховання» // Педагогика. 2000. № 2. С. 73-81.;
4. Feyfant Annie. L'éducation à la citoyenneté. Dossier d'actualité de la VST, 2010. No (57, pp. 212–227, с. 216);
5. Kerr D., Keating A. and Ireland E. Pupil Assessment in Citizenship Education: Purposes, Practices and Possibilities. Report of a CIDREE Collaborative Project // Pupil Assessment in Citizenship Education. 2009. NFER/CIDREE. National Foundation for Educational Research, Slough, 104 pp., с. 13;
6. *Duerr K.* Concepts of Citizenship Education in // Bielefeld University. Europe. [e-resource]. URL: http://www.unibielefeld.de/soz/ag/hedtke/pdf/Concepts-of-CE-in-Europe_Karlheinz-Duerr.pdf (accessed: 1.10.2013);
7. Цимбалюк М. М. Формування правосвідомості громадян у процесі розбудови громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12/ М. М. Цимбалюк; Нац. акад. внутр. Справ України. К. 2004. 15 с.;
8. Belyaev A. V. Sotsial'no-pedagogicheskiye osnovy formirovaniya grazhdanstvennosti uchashcheysya molodezhi: Avtoref. dis. kand. ped. Nauk [Social-pedagogical bases of formation of students' citizenship. Abstract of thesis cand. ped. sci.]. Ekaterinburg, 1997, 41 p. (in Russian).